

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 22.12.2016 № 1604)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

0 0 0 0 0 0 0

УДК 658.114:622

Н. В. Рощина,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний технічний університет України «КПІ»*

Н. О. Черненко,

*к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародної економіки,
Національний технічний університет України «КПІ»*

Л. М. Солодовник,

*д. т. н., професор, професор кафедри економіки підприємства,
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»*

ЩОДО ПИТАННЯ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

N. V. Roshina,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of Theoretical and Applied Economics,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*

N. O. Chernenko,

*Ph.D. in Economics, Associate Professor of International Economics,
National Technical University of Ukraine "Kyiv Polytechnic Institute"*

L. M. Solodovnyk,

*Doctor of Sciences, Professor of Economics` Enterprise Department,
State Higher Education Institution "National Mining University", Dnipropetrovsk*

TO THE QUESTION OF STATE SUPPORTING A SOCIAL RESPONSIBILITY

У статті розглянуто основні питання соціальної політики та співпраці уряду з організаціями України. Визначено роль соціальної відповідальності та подано пропозиції щодо її поширення в Україні, а саме, авторами зазначено про необхідність: затвердження законодавчої бази, яка забезпечила б зацікавленість і стимулювала бізнес-еліту до соціальної відповідальності; проведення постійної антикорупційної політики; поширення міжнародних стандартів та системи управління соціальною відповідальністю в Україні. Авторами визначено, що основним напрямом реалізації соціальної політики в Україні повинно бути не тільки розширення заходів соціальної допомоги та підтримки населення, а й розвиток людського потенціалу, підвищення якості людського капіталу як основи економічного зростання.

The basic questions of social policy and the government's cooperation with Ukrainian organizations were considered in the article. The role of social responsibility was determined and suggestions about its distribution in Ukraine were represented. Namely, the authors pointed to the needs: of legislation approval's that would provide some interest of a business elite and stimulate them to the social responsibility; to hold a permanent anti-corruption policy; to spread the international standards and management system of the social responsibility in Ukraine. The main directions of social policy in Ukraine should be: the help scaling up, the national social supporting and also human development which improving the quality of human capital as the basis of economic growth, were determined by the authors.

Ключові слова: соціальна відповідальність держави, проблема зубожіння, «соціальна держава», благодійні організації, «інституту благодійної діяльності», соціальна політика.

Keywords: State social responsibility, the problem of poverty, "social State", charities, "charitable institution", social policy.

Постановка проблеми. Виникнення поняття соціальної відповідальності держави слід пов'язувати з введенням у науковий обіг поняття «соціальної держави». За більш ніж півстоліття соціальні функції держави суттєво розширилися, що призвело до збільшення витрат на них. Однією з основних ознак соціально відповідальної держави є переважання соціальних витрат держави над традиційними.

Зараз в Україні склалася дуже дивна ситуація. Хоча видатки на соціальний захист населення та соціальну сферу завжди становили значну частину бюджету, проблема зубожіння населення, соціального розшарування суспільства з роками тільки набирала обертів. Пояснення причин цьому слід шукати в неефективному функціонуванні органів соціальної сфери, всепоглинаючій корупції та тотальному зловживанні службовим становищем.

В ситуації, коли держава не може у повному обсязі виконати соціальні функції, великого значення набуває роль благодійних організацій. Трагічні події в Україні показали всю міць можливостей останніх у підтримці соціальної політики. Внаслідок недостатнього бюджетного фінансування, відсутності узгоджених дій відповідних державних структур, благодійні організації доповнили роль держави у реалізації ряду соціальних заходів. Зокрема, благодійні організації відіграють важливу роль у матеріальному забезпеченні ЗСУ, добровольчих батальйонів та у вирішенні проблем вимушених переселенців.

Втім існує ряд проблем, які перешкоджають ефективному функціонуванню «інституту благодійної діяльності». Перш за все це відсутність законодавчо-правової бази та низький рівень довіри суспільства до подібних ініціатив. Формування інституту благодійності в Україні є адекватною реакцією суспільства на соціально-економічні, політичні та військові потрясіння. Але це вимагає теоретично-правового осмислення поняття благодійності та визначення його ролі у підтримці соціальної відповідальності держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика благодійності та меценатства розкривається в працях таких дослідників як: Г. Комарова, О. Новікова, М. Лациба та створює широке поле для дослідницької діяльності. Результатами наукових пошуків стало визначення проблеми соціальної відповідальності держави та дослідження питань реформування системи благодійної діяльності в Україні. Дослідження різних аспектів благодійництва та меценатства проводилися С.Г. Закіровою, Т.Н. Ніколаєвим, Т.К. Курінною. Однак, низка питань, пов'язаних із дослідженням таких аспектів благодійності як: громадська думка щодо благодійності, вплив благодійності на суспільство, обґрунтування проблеми джерел фінансування благодійної діяльності, ринків благодійності та обсягів інвестицій, ще залишаються недостатньо вивченими і потребують уваги.

Цілі статті полягають в узагальненні наукового доробку щодо обґрунтування та визначення ролі благодійної діяльності у підтримці соціальної політики держави, визначення проблем соціальної відповідальності держави на базі реалізації соціально-економічного аналізу щодо поняття «благодійності» та подальшого визначення шляхів подолання цих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Майже кожен суспільний лад приділяв увагу благодійній діяльності та створював ефективні методи реалізації благодійних програм.

Я.М. Буздуган трактує благодійність як «інвестування соціальної сфери» [1]. Дійсно, в процесі вирішення гострих соціальних проблем окремі благодійники та благодійні організації роблять значний внесок у розвиток та ефективне функціонування сфери соціального захисту. Під поняттям «благодійність» варто розуміти, що це не лише збір, накопичення та перерозподіл фінансових, технологічних, матеріальних ресурсів отриманих благодійниками, але й також витрачання власних зусиль, особистого часу благодійників.

Варто зауважити, що основою благодійної діяльності є публічний інтерес [2]. Під публічним інтересом мається на увазі набір загальних соціальних потреб, які адекватно відображають усвідомлені інтереси всього суспільства. В юридичній площині публічний інтерес характеризується певними нормативними ознаками.

Суб'єктом публічного інтересу є суспільство, у той час як державний апарат вважається представником публічного інтересу. Публічний інтерес є законним, оскільки відображається в законодавстві та захищається на підставі закону. Зокрема, в Україні правове регулювання благодійної діяльності здійснюється Конституцією України, Бюджетним кодексом України, Податковим кодексом України та Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

У Бюджетному кодексі визначена частина питань, що пов'язані з благодійною діяльністю. Податковий кодекс зачіпає питання, які пов'язані з оподаткуванням доходів від будь-якої діяльності, зокрема благодійність. В Законі України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» сформовані основні засади благодійної діяльності. Цим законом «благодійництво» визначається як добровільна особиста, майнова допомога для досягнення визначених цілей. Під благодійною діяльністю мається на увазі добровільна безкорислива діяльність благодійних організацій, що не передбачає одержання прибутків від цієї діяльності. Благодійна організація трактується як недержавна організація, головною метою якої є здійснення благодійної діяльності в інтересах суспільства або окремих категорій осіб згідно з Законом України. Благодійниками є фізичні та юридичні особи, які здійснюють благодійництво в інтересах набувачів благодійної допомоги [3].

На ефективність організації благодійної діяльності впливає стан законодавства, економічні особливості держави, оцінка з боку суспільства, державна політика.

Управління благодійною організацією здійснюється на колегіальній основі. Компетенція вищого органу управління благодійної організації поширюється на такі питання:

- затвердження статуту благодійної організації та внесення до нього змін, доповнень;
- затвердження та розробка благодійних програм;
- визначення основних напрямків діяльності благодійної організації;
- прийняття рішення про реорганізацію та ліквідацію благодійної організації [3].

Благодійність охоплює такі сфери діяльності як:

- охорона здоров'я;
- соціальний захист, соціальні послуги, соціальне забезпечення;
- освіта і наука;
- сприяння обороноздатності країни;
- захист населення у надзвичайних ситуаціях;
- допомога біженцям, внутрішнім переселенцям, постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів;
- опіка і піклування;
- розвиток територіальних громад;
- сприяння здійсненню державних програм, що спрямовані на поліпшення соціально-економічної ситуації та

ін.

Важливість діяльності благодійних організацій зростає у рази, коли держава не здатна ефективно виконувати соціальні функції. З поняттям соціальних функцій тісно пов'язане поняття соціальної відповідальності держави. Точніше, виконання соціальних функцій, робить державу соціально відповідальною.

Соціальні функції держави закріплені в Конституції України. Їх сутність визначається у визнанні людини, її життя та здоров'я, честі та гідності, недоторканності та безпеки, соціальною цінністю. Головним обов'язком держави є забезпечення прав і свобод людини [4]. В практичному сенсі це означає, що в державі охороняється праця і здоров'я людей, встановлюється гарантований мінімальний розмір оплати праці, забезпечується державна підтримка сім'ї, материнства, батьківства й дитинства, інвалідів і людей похилого віку, розвивається система соціальних служб, встановлюються державні пенсії, допомоги та інші гарантії соціального захисту [5].

Проблема у тому, що соціальні функції та загалом, соціальна відповідальність держави добре визначена в законодавстві, але реалізація положень бажає вимагати кращого. І справа тут не тільки в тому, що державний апарат не в змозі ефективно виконувати соціальні функції. Видатки на соціальний захист населення та соціальну сферу становлять значну частину бюджету, у 2009-2014рр. цей показник становив 30% [5]. Внаслідок неефективної діяльності соціальних органів, бюрократизації та наявності корумпованих схем витрачається величезна частина коштів. А позитивні зміни у соціальній сфері так і не відбуваються.

Пропозиції ж уряду значно урізати соціальні програми без реформи управління в соціальній політиці не стануть панацею, а процес же зубожіння малозабезпечених верств населення тільки посилиться.

Надання соціальних послуг населенню на регіональному рівні повинно бути максимально децентралізоване. Централізований підхід до визначення потреби в соціальних послугах призводить до того, що якість надання послуг орієнтується на можливості бюджету, а не на потреби населення.

В цій ситуації благодійні організації мають стати важливим елементом у підтримці соціальної політики, компенсувавши роль держави у реалізації ряду соціальних програм.

Втім на заваді ефективної діяльності благодійних організацій стоїть ряд перешкод. До них в першу чергу належать промахи у законодавчій базі, низький рівень довіри населення до благодійної діяльності, а також відсутність податкової мотивації.

Щодо останнього, важливим є перейняти досвід у тих країн, які досягли ефективного регулювання у оподаткуванні діяльності, що пов'язана з благодійністю. Наприклад, в європейських країнах громадські організації, діяльність яких є важливою для суспільства та підтримки соціально-економічної ситуації, мають привілеї в оподаткуванні. До них належать:

- податкові пільги для донорів;
- звільнення або пільга з податку на доходи благодійника;
- пільги розглядаються як непрямі державні субсидії організаціям і їх жертводавцям [6].

Не варто забувати і про проблеми, які стоять перед волонтерами у наш час. Зокрема, волонтери, які збирають кошти на потреби армії, поранених, вимушених переселенців, оперують величезними обсягами надходжень, які підлягають оподаткуванню.

Окрім податкового тиску, вагомими перешкодами для розвитку благодійності можуть стати шахрайські схеми та нецільове використання благодійних коштів. Це може призвести до недовіри з боку суспільства. Причинами такого ставлення також можуть бути інколи непрофесійна діяльність благодійних організацій у питаннях залучення ресурсів та їх ефективного розподілу, низький рівень управлінської культури персоналу, недостатній рівень поінформованості суспільства та популяризації інструментів благодійництва в українському бізнес-середовищі. Стосовно зловживань у благодійному секторі, діяльність фондів зобов'язана бути максимально прозорою з визначеним регламентом її контролю.

Соціальна відповідальність, як процес, забезпечує суспільну ефективність для країни та поєднує регіональну ефективність, галузеву ефективність та бюджетну ефективність. Такий розподіл здійснюється залежно від внутрішніх мотивів та ступеню їх досягнення, а також зовнішніх мотивів – важелем вимірювання яких є досягнення певних результатів у суміжних секторах. Доцільно даний вид ефективності розглядати як сукупність:

$$E_{\text{сусп}} = E_{\text{рег}} + E_{\text{гал}} + E_{\text{бюджет}} \quad (1)$$

де $E_{\text{рег}}$ - регіональна ефективність від соціальної відповідальності;

$E_{\text{гал}}$ - галузева ефективність сектору народного господарства;

$E_{\text{бюджет}}$ - бюджетна ефективність.

Висновки. Підводячи підсумки, представлено соціально-економічний аналіз поняття «благодійності» та визначено роль благодійної діяльності у підтримці соціальної політики держави, все це дозволило чітко визначити проблеми соціальної відповідальності держави та подальші шляхи подолання цих проблем.

Нині є гостра необхідність взаємодії держави, бізнес-структур, недержавних організацій й суспільства у вирішенні проблемних питань соціальної сфери.

Подальші дослідження доцільно продовжувати в напрямку вивчення процесу «благодійності», як діяльності, що дає можливість частково компенсувати, доповнити роль держави у реалізації ряду соціальних програм. Тобто благодійна діяльність відіграє важливу роль у підтримці соціальної політики та соціальної відповідальності держави. Втім існує ряд проблем, які перешкоджають покращенню ефективності організації благодійної діяльності. Для вирішення цих проблем, враховуючи соціально-економічну та політичну кризу в Україні, варто якнайшвидше внести зміни до законодавства. Зокрема, у положення, що стосуються оподаткування доходів, які пов'язані з благодійною діяльністю.

Література.

1. Буздуган Я.М. Роль благодійних організацій у вирішенні соціальних проблем суспільства /Я.М. Буздуган// Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В.Гнатюка. Серія: Економіка. – Тернопіль, 2002. - № 12. - С.99-103.
- 2.Рабинович П. М. Приватне й публічне в природному праві та українському законодавстві // Юридична Україна. — 2004. — № 6. — С. 11—15.
- 3.Закон України «Про благодійні організації та благодійну діяльність» від 05.07.2012 № 5073-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>.
- 4.Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
- 5.Арістова І.В. Соціальна функція держави як визначальна категорія права соціального забезпечення України // Форум права. – 2006. – № 2. – С.18-21 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Горелов Д. Державне фінансування громадських організацій: зарубіжний досвід та рекомендації щодо впровадження в Україні. Аналітична записка [Електронний ресурс] Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/811>.

References.

1. Buzdugan, Ya.M. (2002), “The role of charities in solving social problems”, Scientific notes. Ternopil. State Pedagogical University V.Hnatyuka, Economy, vol. 12, pp.99-103.

2. Rabinovich, P.M. (2004), "Private and public in the natural law and Ukrainian legislation", Legal Ukraine, vol. 12, pp. 11-15.

3. Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On charities and charitable activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17> (Accessed 20 Feb 2016).

4. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), "The Constitution of Ukraine", BR Ukraine, vol. 30.

5. Aristova, I.V. (2006), "The social function of the state as the defining category of social security law Ukraine", Law Forum, vol. 2, pp.18-21.

6. Gorelov, D. (2012), "Public funding of international experience and recommendations for implementation in Ukraine. Policy Brief", National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine, available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/811> (Accessed 20 Feb 2016).

Стаття надійшла до редакції 14.03.2016 р.

ТОВ "ДКС Центр"

Вропу